

Maria Gołda-Sobczak

OPŁATY REPROGRAFICZNE W POLSKIM PRAWIE AUTORSKIM JAKO FORMA ZARZĄDZANIA KULTURĄ

SŁOWA KLUCZE: opłaty reprograficzne, urządzenia reprograficzne, prawo unijne, dozwolony użytek prywatny, *e-learning*, organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, aparatura utrwalająca, czyste nośniki, zarządzanie kulturą

KEY WORDS: Reprographic fees, reprographic equipment, European Union law, permitted private use, e-learning, organizations for collective management of copyright or related rights, the case-law of the Constitutional Tribunal, recording apparatus, blank carriers, management of culture

Abstract

REPROGRAPHIC FEES IN THE POLISH COPYRIGHT LAW AS THE FORM OF MANAGING CULTURE

The development of new information technologies results in the infringement on the author's economic rights as a consequence of permitted personal use by means of reprographic equipment, audio recording equipment, tape recorders and video recorders. The fees imposed on the producers and importers of the reprographic equipment have become an attempt to counteract this phenomenon both in the European Union law and in the Polish Copyright Law. Under the Polish Copyright Law, the organizations for collective management of copyright or related rights, to whom the minister responsible for the matters of culture and protection of national heritage grants permission for carrying on activities in a given field of exploitation, acting under the provisions of the law on associations are obligated to collect reprographic fees and distribute such fees further to the entities authorized to receive them. The literature argues about the character of these fees. The article draws attention to the danger connected with the functioning of e-learning and highlights the changes in the legal solutions, relating these solutions to the content of the European Union law and the case-law of the Constitutional Tribunal.

Rozwój nowych technologii informatycznych niewątpliwie ułatwia badaczom z różnych dziedzin, w tym także szeroko pojętym specjalistom z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, dostęp do źródeł oraz literatury przedmiotu. Tylko

uczeni nieco starszego pokolenia pamiętają czasy, kiedy – przynajmniej w Polsce – nie było kserografów, nieznane były komputery, nie mówiąc o wyszukanych ich oprogramowaniu, pozwalającym na błyskawiczny dostęp do bibliotek praktycznie w każdym zakątku świata, orzeczeń rozmaitych sądów i trybunałów. Ten łatwy dostęp do różnych utworów powoduje, że zapomina się o tym, iż w myśl obowiązującej w Polsce ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (dalej: p.a.p.p.)¹ twórcy przysługuje autorskie prawo majątkowe i osobiste do stworzonego dzieła². Kserujący bądź skanujący cudzą książkę, artykuł, nagrywający cudzy utwór za pośrednictwem magnetofonu bądź magnetowidu na czystym nośniku bardzo często nie wie lub nie chce wiedzieć, że w ten sposób doprowadza do zwielokrotnienia dzieła jakiegoś autora. Takie korzystanie z utworu powoduje straty dla osoby, której przysługują autorskie prawa majątkowe. Gdyby wyobrazić sobie, że nie ma urządzeń reprograficznych, wówczas chcący uzyskać dostęp do dzieła musiałby np. nabyć książkę czy czasopismo zawierające artykuł bądź ewentualnie przepisać jego treść w publicznej bibliotece. Nabywając książkę, przysporzyłby zysku podmiotowi korzystającemu z autorskich praw majątkowych. W sytuacji, gdy jakaś osoba książki bądź czasopisma nie kupuje, a zamieszczone w nich treści w całości lub części kopiuje, podmiot korzystający z autorskich praw majątkowych ponosi stratę. Dlatego też, zarówno w prawie unijnym, jak i polskim prawie autorskim znalazły się przepisy, których celem jest zrekompensowanie tych niewątpliwych strat. Oczywiście, od razu należy zauważyć, że kserokopiowanie do użytku prywatnego – aczkolwiek nie całych dzieł – stanowi przykład dozwolonego użytku osobistego w rozumieniu prawa autorskiego (art. 23, art. 23¹ p.a.p.p.). Przypomnieć należy, że w myśl art. 22 ust. 1 p.a.p.p. bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. W literaturze podkreśla się, że osoba dokonująca zwielokrotnienia dzieła, np. lekarz wykonujący odbitkę z czasopisma fachowego, wykorzystuje wiadomości uzyskane z takiej odbitki w celach zawodowych, a więc objęty jest zakresem działania przepisu o dozwolonym użytku osobistym. Oczywiście, reprodukcja egzemplarzy większej liczby z założenia nie może mieścić się w granicach użytku prywatnego. W polskiej ustawie nie wprowadzono ograniczenia dotyczącego rozmiaru zwielokrotnienia poszczególnego utworu, a więc do osobistego użytku dozwolone jest skopiowanie całego utworu³.

Dozwolony użytek osobisty, zwany także niekiedy prywatnym, znany jest w prawie autorskim od dawna, ale dopiero w ostatnim czasie zyskał rozmiary wcześniej

¹ j.t. Dz.U. 2006 Nr 90 poz. 631 ze zm.

² Przypomnieć należy, że nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego jedynie akty normatywne lub ich urzędowe projekty; urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole; opublikowane opisy patentowe lub ochronne oraz proste informacje prasowe (art. 4 pkt 1 – 4 p.a.p.p.). Ochronie podlega przy tym także opracowanie i korzystanie z opracowanie cudzego utworu, a więc w szczególności tłumaczenie przeróbka, adaptacja (art. 2 ust. 1 i 2 p.a.p.p.). Przy czym za opracowanie nie uważa się utworu, który powstał w wyniku inspiracji cudzym utworem (art. 2 ust. 4 p.a.p.p.).

³ Zob. E. Traple [w:] J. Barta, R. Markiewicz (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, 5. wyd., Warszawa 2011, s. 239.

niespotykane. W zakresie dozwolonego użytku prywatnego największe praktycznie znaczenie ma reprodukcja utworów chronionych dokonywana na podstawie własnego lub wypożyczonego egzemplarza, bądź też na podstawie nadań z sieci internetowych. W myśl art. 35 p.a.p.p. dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy⁴. W literaturze wskazuje się, że klauzulę generalną z art. 35 p.a.p.p. należy stosować tylko wówczas, gdy konkretna postać eksploatacji objęta dozwolonym użytkowaniem jest nietypowa albo gdy postęp techniczny lub zakres eksploatacji utworów przybiera taki rozmiar, że dotychczasowe ramy przepisu ustanawiającego dozwolony użytek (osobisty lub publiczny) okazują się zbyt szerokie i konieczna staje się jego swoista korekta za pomocą art. 35 p.a.p.p. Podkreśla się jednak, że nie odnosi się to do kopiowania (kserowania) prowadzonego do użytku osobistego⁵. Zauważa się przy tym, że kserowanie prowadzi do sytuacji, w której czytelnicy nie będą musieli nabywać egzemplarzy utworu od wydawcy. Wydaje się to na pierwszy rzut oka niekorzystne finansowo dla twórcy, jed-

⁴ Przy okazji wypada zwrócić uwagę na treść art. 30 ust. 1 p.a.p.p., w myśl którego ośrodki informacji lub dokumentacji mogą sporządzać i rozpowszechniać własne opracowanie dokumentacyjne oraz pojedyncze egzemplarze nie większych niż jeden arkusz wydawniczy fragmentów opublikowanych utworów. W literaturze wskazuje się, że w przypadku uczelni, które mają w swojej strukturze jednostki organizacyjne realizujące cele naukowe i oświatowe, dochodzi do zbiegu przepisów o dozwolonym użytku. Szkoła wyższa może w tym zakresie korzystać z dobrodziejstwa art. 27 p.a.p.p., w myśl którego instytucje naukowe i oświatowe mogą w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale lub tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu. Nie ulega przy tym wątpliwości, że każda uczelnia mieści się w pojęciu „instytucja naukowa i oświatowa”. Jednocześnie, w myśl art. 28 p.a.p.p., biblioteka, a także i szkoła, może sporządzać lub zlecać sporządzenie egzemplarzy rozpowszechnionych utworów w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów (art. 28 pkt 2 p.a.p.p.). Zob. A. Niewęglowski, *Prawnoautorskie aspekty udostępniania utworów w działalności bibliotek*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 2012, nr 1, s. 68–89. Jak na to zwraca uwagę E. Traple, przepis art. 28 pkt 2 p.a.p.p. upoważnia do sporządzenia egzemplarzy utworów niezależnie od tego, czy są one niedostępne w handlu, czy też nie. Istotne jest jednak to, że egzemplarz takiego zwielokrotnienia nie ma być wyposażony „obok” istniejącego dotąd egzemplarza, ale „zamiast” niego. Nie może więc w ten sposób zostać zwiększona liczba egzemplarzy w obiegu. Uzupełnieniem zbioru jest sytuacja, gdy biblioteka, nie mając własnego egzemplarza (np. utraconego w wyniku kradzieży), z egzemplarza wypożyczonego wykonuje odbitkę. Zob. E. Traple [w:] J. Barta, R. Markiewicz (red.), *Prawo autorskie...*, s. 266. W pkt 34 wstępu zawartego w dyrektywie 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz. UE L 2001, nr 167, s. 10, ze zm.) wskazano, że państwa członkowskie powinny mieć możliwość uwzględnienia pewnych wyjątków i ograniczeń w niektórych przypadkach do celów edukacyjnych lub naukowych na rzecz instytucji publicznych, takich jak biblioteki i archiwa, do celów sprawozdawczości, w zakresie aktualnych wydarzeń itd. Wskazano także (pkt 40), że państwa członkowskie mogą uwzględnić ograniczenia na rzecz niektórych instytucji *non profit*, takich jak ogólnodostępne biblioteki lub inne instytucje o podobnym charakterze w odniesieniu do niektórych przypadków objętych prawem zwielokrotniania. Kwestie te uregulowano w treści wspomnianej dyrektywy w art. 5 ust. 2 lit. c.

⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Nieporozumienie wokół reprografii*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 11, s. 15.

nak jeśli przeniósł on swoje prawa majątkowe na wydawcę, to z mocy ustawy będzie miał udział w opłatach reprograficznych⁶.

Problemem nierozwiązanym jak dotąd przez literaturę i orzecznictwo jest kwestia tzw. *e-learningu*, a ściślej rzecz biorąc to, czy i w jakim stopniu w przekazie *e-learningowym* nauczyciel akademicki może prezentować rozpowszechnione dzieła bądź fragmenty dzieł innych autorów, a więc sprawa wykładni art. 29 ust. 1–2¹ p.a.p.p.⁷. Niemniej wypada zaakcentować – na co nie zwraca się uwagi, zachęcając nauczycieli akademickich do prowadzenia zajęć w postaci *e-learningu* jako rzekomo tańszych i łatwiej dostępnych dla studenta – że art. 29 ust. 3 p.a.p.p. przewiduje, iż w przypadkach zamieszczania rozpowszechnionych utworów lub ich fragmentów w podręcznikach i wypisach w celach dydaktycznych i naukowych bądź w antologiach, twórcy takich przytoczonych utworów należy się wynagrodzenie⁸. Na kwestię tę nakłada się także sprawa oceny wprowadzenia utworu albo do otwartej (międzynarodowej) sieci komputerowej – co spełniałoby warunki rozpowszechnienia w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 3 p.a.p.p. – albo do sieci zamkniętej, jaką jest np. intranet, wewnętrznej, określonej instytucji bądź korporacji⁹.

W doktrynie podkreśla się, że użytek prywatny chronionych utworów jest czymś nieuniknionym, a zarazem niepoddającym się efektywnej kontroli. Reguły odnoszące się do użytku publicznego i prywatnego są przejawem prowadzonej przez państwo

⁶ K. Siewicz, *Propozycja nowelizacji prawa autorskiego w zakresie działalności bibliotek*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 2013, nr 4, s. 54–69.

⁷ Jak przytacza E. Traple, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 stycznia 1981 r. I Cr 390 stwierdził, że ze względu na ochronę wkładu twórczego poszczególnych autorów nie można wymagać od osób wypowiadających się w określonej sferze nauki czy w postaci pisemnej, czy też ustnie w ramach wykładów, odczytów udziału w dyskusji, aby w każdym przypadku, nawet w kwestiach najbardziej banalnych, potocznych, powszechnie znanych, miały one obowiązek powoływania się na wszystkie dotychczasowe wypowiedzi ogłoszone drukiem i ich autorstwo. LEX nr 64057.

⁸ W doktrynie podkreśla się, że nie jest dozwolone zamieszczanie cytatów, gdy wynika to z chęci oszczędzenia sobie wysiłku związanego z własnym opisywaniem jakichś zjawisk, formułowaniem myśli lub argumentacji. Podkreśla się też, że przepis art. 35 p.a.p.p. zabrania takiego posługiwania się cytatami z cudzego utworu, w rezultacie którego eliminowana byłaby potrzeba zaznajamiania się z utworem, z którego cytaty pochodzą. Zob. J. Barta, R. Markiewicz, *Dla tych, którzy żyją z cudzych tekstów*, „Rzeczpospolita” 1996, nr 11, s. 20. Określenie „cele dydaktyczne” – jak zauważa się w literaturze – uprawniające do ustanowienia dozwolonego użytku to działania skierowane na wszystkich poziomach kształcenia. Por. J. Barta, R. Markiewicz, *Dozwolony użytek: antologie i wypisy*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 2009, nr 2, s. 5–21. Podnosi się niekiedy jednak, że cele określone przez prawo dozwolonego, nieodpłatnego cytatu szkoła wyższa i jej wykładowcy mogą osiągnąć, organizując wydawanie skryptów do zajęć w formie tradycyjnej bądź elektronicznej. Jedynie wydanie skryptu, czyli zapisu wykładu z danego przedmiotu, spełnia kryteria dozwolonego, nieodpłatnego cytatu. Por. J. Kolczyński, *Co wolno, czego nie wolno?*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 11, s. 18.

⁹ W tej kwestii zob. J. Barta, R. Markiewicz, *Internet a prawo*, Kraków 1998, s. 128–129. Autorzy ci zwracają uwagę na problem eksploatacji utworów w sieci i poprzez sieć w formie skanowania, digitalizacji, za pomocą wydruków komputerowych, *uploadingu* na własnym serwerze lub na obcym, *downloadingu*, *browningu*, czyli przeglądania krótkotrwałej reprodukcji, przesyłania danych w sieciach, komunikacji na życzenie, komunikacji indywidualnej w formie *e-maili*, przesyłania aktualizacji, *cachingu*, czyli przechwytywania.

odpowiedniej polityki kulturowej i oświatowej¹⁰. W doktrynie zakłada się możliwość wyznaczenia granic monopolu autorskiego w odniesieniu do dozwolonego użytku osobistego (prywatnego), podkreślając, że nie powinno się to odbywać kosztem zasługujących na ochronę interesów twórcy. Rodzi to konieczność wyważenia interesów uprawnionych z tytułu prawa autorskiego oraz interesów społecznych. Za obowiązującą na gruncie polskiego prawa autorskiego uznaje się zasadę nieodpłatności użytku prywatnego, ale pamiętać należy, że szczególnego rodzaju formę wynagrodzenia wprowadził ustawodawca w art. 20 i art. 20¹ p.a.p.p.¹¹.

W treści art. 20 p.a.p.p. nałożono na producentów i importerów magnetofonów, magnetowidów i innych podobnych urządzeń, a także kserokopiarek, skanerów oraz tego typu urządzeń reprograficznych umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu, a także na producentów i importerów czystych nośników służących do utrwalania, w zakresie własnego użytku osobistego, utworów lub przedmiotów praw pokrewnych, za pomocą wspomnianych urządzeń reprograficznych, a więc magnetofonów, magnetowidów kserokopiarek, skanerów itd.¹², do uiszczania organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz twórców, artystów, wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców, opłat w wysokości nieprzekraczającej 3% kwoty należnej z tytułu sprzedaży tych urządzeń i nośników. Nieco później, dokonując nowelizacji ustawy, wprowadzono opłaty należne od posiadaczy urządzeń reprograficznych prowadzących działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich¹³. Według doktryny i judykatury obie kategorie opłat stanowią rekompensatę dla twórców i wydawców z tytułu zwielokrotnienia utworu w zakresie dozwolonego prawem użytku osobistego. Dalsze rozważania dotyczyć będą jedynie opłat wynikających z treści art. 20 p.a.p.p. Godzi się jednak zauważyć, że konieczność rekompensowania twórcom strat polegających na zwielokrotnieniu utworu okazała się nieodzowna w drugiej połowie XX wieku w związku z pojawieniem się nowych technologii także cyfrowych.

Treść art. 20 p.a.p.p. ulegała istotnym zmianom i uściśleniom. W pierwotnym tekście była wprawdzie mowa o urządzeniach reprograficznych, jednak dopiero

¹⁰ J. Preussner-Zamorska, J. Marcinkowska [w:] J. Barta (red.), *Prawo autorskie. System prawa prywatnego*, t. 13, wyd. 3., Warszawa 2013, s. 525–526.

¹¹ Wskazać tu należy, że obowiązkiem uiszczania odpowiednich opłat od urządzeń i czystych nośników, o których mowa w art. 20 p.a.p.p., obciążeni zostali, formalnie rzecz biorąc, ich importerzy i producenci, ale nie ulega wątpliwości, że w ostatecznym rozrachunku koszty tych opłat poniosą indywidualni użytkownicy, uiszczając należność za towar, w którą wkalkulowane będą wspomniane należności.

¹² W treści art. 20 p.a.p.p. nie uwzględniono samych komputerów osobistych, gdyż nie służą one jako takie utrwalaniu utworów. Zwraca się jednak uwagę, że opłatami powinny być także objęte nowoczesne urządzenia wielofunkcyjne, takie jak: tablety, smartfony, telefony mobilne, szczególnie w aspekcie upowszechniania się usług w chmurze. Stąd też wysuwane są propozycje nałożenia stosownych opłat na *service providerów*.

¹³ Kwestie te uregulowano w treści art. 20¹ p.a.p.p. wprowadzonego do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych ustawą z dnia 25 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dz.U. 2003, Nr 166, poz. 1610.

w wyniku nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 28 października 2002 roku o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹⁴ wyraźnie wymieniono wśród podmiotów zobowiązanych do uiszczania opłat producentów i importerów kserokopiarek oraz innych podobnych urządzeń reprograficznych. Jednocześnie wskazano, iż podmiotami, na rzecz których należy uiszczać opłaty, są organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, działające na rzecz twórców, artystów, wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców. Dopiero w tekście tej ustawy wskazano odmienne zasady podziału, po pierwsze – opłat z tytułu sprzedaży magnetofonów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników, po drugie – magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników, po trzecie – z tytułu sprzedaży urządzeń reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników. Należy zauważyć, że w treści art. 20 ust. 5 p.a.p.p. zawarto delegację dla ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego, do określenia w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, stowarzyszeń twórców, artystów, wykonawców, organizacji producentów fonogramów, producentów wideogramów oraz wydawców, jak również organizacji producentów lub importerów urządzeń i czystych nośników-kategorii urządzeń i nośników oraz wysokości opłat. Wskazano przy tym, że minister, w myśl ustawy, powinien kierować się zdolnością urządzenia i nośnika do zwielokrotniania utworów, jak również ich przeznaczeniem do wykonywania innych funkcji niż zwielokrotnianie utworów. W ustawie, formułując delegację ustawową dla ministra, podkreślono, iż we wspomnianym rozporządzeniu powinien zostać określony sposób pobierania i podziału opłat oraz organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi uprawniona do ich pobierania. Rozporządzenie takie zostało wydane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dniu 2 czerwca 2003 roku w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów¹⁵.

¹⁴ Dz.U. 2002, Nr 197, poz. 1662.

¹⁵ Dz.U. 2003, Nr 105, poz. 991. W załącznikach towarzyszących temu rozporządzeniu zamieszczono wykaz magnetofonów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników, a także wysokość pobieranych od nich opłat (załącznik nr 1); wykaz magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników oraz wysokość pobieranych od nich opłat (załącznik nr 2), wreszcie wykaz kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników i wysokość pobieranych od nich opłat (załącznik nr 3). Rozporządzenie było nowelizowane w 2008 r. poprzez zmianę załącznika nr 1 i 2 (zob. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów. Dz.U. 2008, Nr 235, poz. 1599). Niemniej warto zauważyć, że w ogłoszonym w październiku 2003 r. przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego raporcie z realizacji ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych stwierdzono, że nowelizacja z 2009 r. nie odpowiada obecnemu stanowi rzeczywistości technicznej i rynkowej. Kolejny raz rozporządzenie z dnia 2 czerwca 2003 r. znowelizowane zostało rozporządzeniem z dnia 12 maja 2011 r. poprzez zmianę

Nie wdając się w analizę treści wspomnianego rozporządzenia z dnia 2 czerwca 2003 roku, wypada jednak zauważyć, że w jego tekście wyróżniono organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, uprawnione do pobierania opłat od wspomnianych w art. 20 p.a.p.p. urzędów i nośników w postaci magnetofonów, magnetowidów i innych podobnych urzędów oraz związanych z nimi czystych nośników, a także odrębnie organizacje uprawnione do podziału opłat pobranych przez wspomniane organizacje. Wskazano także organizacje zbiorowego zarządzania uprawnione zarówno do pobierania, jak i podziału opłat od kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urzędów reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników.

Warto zauważyć, że instytucja opłat reprograficznych wywodzona jest z treści art. 5 ust. 2 lit. b dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 roku w sprawie harmonizacji niektórych praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym¹⁶. W art. 2 wspomnianej dyrektywy państwa członkowskie przewidziały wyłączenie prawa do zezwalania lub zabrania bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie w całości i w części dla autorów – w odniesieniu do ich utworów, dla artystów, wykonawców – w odniesieniu do utrwał ich przedstawiń, dla producentów fonogramów – w odniesieniu do ich fonogramów, dla producentów pierwszych utrwał filmów – w odniesieniu do oryginału i kopii ich filmów, dla organizacji radiowych i telewizyjnych – w odniesie-

---

załącznika nr 3 (Dz.U. 2011, Nr 105, poz. 616). Należy zauważyć, że wspomniane rozporządzenie z 2 czerwca 2003 r. zostało poprzedzone rozporządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 5 grudnia 1995 r. w sprawie wysokości, szczegółowych zasad pobierania i odprowadzania opłat od czystych nośników i urzędów służących do utrwalania utworów dla własnego użytku osobistego oraz wskazania organizacji zbiorowego zarządzania właściwych do ich pobierania (Dz.U. 1996, Nr 1, poz. 5). Podstawą wydania wspomnianego rozporządzenia z dnia 5 grudnia 1995 r. był art. 20 ust. 3 p.a.p.p. w brzmieniu tekstu pierwotnego. Pamiętać należy, że w myśl art. 5 ust. 2 lit. b dyrektywy 2001/29/WE zawarowano, iż państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w zakresie prawa do zwielokrotniania m.in. w odniesieniu do zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku, do celów niehandlowych pod warunkiem, że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę uwzględniającą zastosowanie środków technologicznych w odniesieniu do określonych utworów lub przedmiotów objętych ochroną.

¹⁶ Dz.Urz. WE L 167 z 22 czerwca 2001, s. 10. W treści wspomnianej dyrektywy odwołano się do: dyrektywy Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych, Dz.Urz. L 122 z 17 maja 1991, s. 42; dyrektywa ta została zmieniona dyrektywą z dnia 29 października 1993 w sprawie harmonizacji czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych 93/98/EWG. Dz.Urz. L. 1993, nr 290, s. 9; ponadto do dyrektywy Rady 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej Dz.Urz. L. 1992, nr 346, s. 61 oraz do dyrektywy Rady nr 93/83/EWG z dnia 27 września 1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową, Dz.Urz. UE L z dnia 6 października 1993 r., a także dyrektywa 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych, Dz.Urz. UE L z dnia 27 marca 1996 r.

niu do utwaleń ich programów, niezależnie od tego, czy te programy transmitowane są przewodowo lub bezprzewodowo, włączając przekaz kablowy lub satelitarny¹⁷.

W przepisie art. 5 ust. 2 lit. b dyrektywy 2001/29 stwierdzono, że państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania sformułowanego w treści art. 2 dyrektywy, w odniesieniu do zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów „ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych, pod warunkiem, że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę, uwzględniającą zastosowanie lub niezastosowanie środków technologicznych¹⁸ w odniesieniu do utworów lub przedmiotów objętych ochroną”.

Treść dyrektywy otwarła pole rozważań nad problemem godziwości rekompensaty oraz charakterem prawnym opłat. W licznych orzeczeniach Trybunał Sprawied-

¹⁷ W orzecznictwie Trybunału stwierdzono m.in., że przepis ten należy interpretować w ten sposób, iż powielenie w programie komputerowym lub w podręczniku użytkownika tego programu niektórych elementów opisanych w podręczniku użytkownika innego programu komputerowego chronionego prawem autorskim może stanowić naruszenie prawa autorskiego przysługującego do tego podręcznika, jeśli owo powielenie stanowi wyraz własnej twórczości intelektualnej autora podręcznika będącego użytkownikiem programu komputerowego chronionego prawem autorskim. Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 2 maja 2012 r. w sprawie C-406/10 *SAS Institute INC. przeciwko World Programming Ltd*, LEX nr 1335115. Warto też zwrócić uwagę na inne orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie C-5/08 *Infopaq International A/S przeciwko Danske Dagblades Forening*, w którym m.in. stwierdzono, że czynność dokonywana w trakcie procesu pozyskiwania danych, polegająca na przechowywaniu w pamięci komputera wycinka utworu podlegającego ochronie, składającego się z 11 słów, oraz na wydrukowaniu tego wycinka może wchodzić w zakres pojęcia częściowego zwielokrotniania w rozumieniu art. 2 dyrektywy 2001/29 w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, jeśli zwielokrotnione w ten sposób elementy stanowią wyraz własnej twórczości intelektualnej ich autora. Jednak czynność polegająca na wydrukowaniu takiego wycinka, dokonana w trakcie procesu pozyskiwania danych, na który składa się skanowanie artykułów prasowych i następnie przekształcanie ich w pliki tekstowe, elektroniczne zwielokrotnianie i zapisywanie części zwielokrotnionego tekstu oraz jego dróg, nie spełnia określonej w art. 5 ust. 1 wspomnianej dyrektywy przesłanki odnoszącej się do charakteru tymczasowego, a co za tym idzie – proces taki nie może być realizowany bez uzyskania zgody zainteresowanych przedmiotów praw autorskich.

¹⁸ Przez pojęcie środków technologicznych dyrektywa chce rozumieć wszystkie technologie, urządzenia lub części składowe, które przy normalnym funkcjonowaniu są przeznaczone do powstrzymywania lub ograniczenia czynności w odniesieniu do utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, które nie otrzymały zezwolenia od podmiotu prawa autorskiego lub prawa pokrewnego prawa autorskiemu, przewidzianego przez prawo lub prawa *sui generis* przewidzianego w rozdziale III dyrektywy 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych Dz. Urz. UE L 1996, Nr 77, s. 20, ze zm. Warto przypomnieć, że do praw *sui generis* w myśl art. 7 wspomnianej dyrektywy zaliczono „pobieranie danych”, przez który to termin dyrektywa chce rozumieć stałe lub czasowe przeniesienie istotnej części zawartości bazy danych na inny nośnik danych w jakikolwiek sposób i jakiegokolwiek formie oraz „wstępne wykorzystanie”, czyli każdą formę publicznego udostępnienia całości lub części zawartości bazy danych przez rozpowszechnianie kopii, najem, transmisję on line lub w innej formie. Wskazano przy tym, że pierwsza sprzedaż kopii bazy danych we Wspólnocie przez uprawnionego lub za jego zgodą wyczerpuje prawo do kontrolowania dalszej sprzedaży tej kopii we Wspólnocie. Zauważono też, że wypożyczanie do użytku publicznego nie jest pobieraniem danych lub wtórnym wykorzystywaniem.

liwości Unii Europejskiej wskazywał, że obowiązek wniesienia opłat wynika z konstrukcji potrzeby zrekompensowania szkody, jaką podmiotowi uprawnionemu do zwielokrotnienia utworu – może to być autor, ale przecież nie tylko – wyrządziła osoba, która sporządziła na swój użytek prywatny kopię chronionego utworu¹⁹. Wprawdzie Trybunał nie negował, że co do zasady na tej osobie, która sporządziła na swój użytek kopię chronionego utworu bez uzyskania zgody podmiotu wyłącznie uprawnionego do zwielokrotnienia utworu, ciąży obowiązek naprawienia szkody, jednak zauważył, że mogą istnieć trudności w identyfikacji użytkowników prywatnych, dlatego też uznał za słuszne rozwiązanie zawarte w dyrektywie, pozwalające państwom członkowskim na ustanawianie dla finansowania takiej rekompensaty „opłat za kopię na użytek prywatny”, które ponosić powinny podmioty dysponujące sprzętem w postaci urządzeń i nośników pozwalających na zwielokrotnianie cyfrowe, które sprzęt ten udostępniają osobom prywatnym lub świadczą nim usługi zwielokrotniania. Rozwiązanie takie ma pozwalać wliczenie kwoty opłaty licencyjnej za kopię sporządzoną dla użytku prywatnego w cenie świadczonej usługi zwielokrotniania. W rezultacie ciężar takiej opłaty ponoszą użytkownicy prywatni płacący (cenę) za usługę²⁰.

W sprawie *Padawan SL* przeciwko *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)* Trybunał zauważył, że pojęcie godziwej rekompensaty w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit b wspomnianej dyrektywy 2001/29 w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym stanowi autonomiczne pojęcie prawa Unii, które należy interpretować w sposób jednolity we wszystkich państwach członkowskich, w których wprowadzono wyjątek w postaci możliwości wykonywania kopii na użytek prawny, niezależnie od przyznanego tym państwom uprawnienia do ustalania w granicach określonych przez pra-

¹⁹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 października 2010 r. w sprawie, *Padawan SL przeciwko Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)*, C-467/08; wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 czerwca 2011 r., w sprawie C – 462/09 *Stichting de ThuisKopie przeciwko Opus Supplies Deutschland i inni* (Dz.Urz. UE C 232 z 6.08.2011, s. 7), pkt 26; wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 czerwca 2013 r., w sprawach połączonych C-457/11 do C-460/11, *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort) przeciwko Kyocera* (dawniej *Kyocera Mita Deutschland GmbH*), *Epson Deutschland GmbH*, *Xerox Bmbh (C-457/11)*, *Canon Deutschland GmbH (C-458/11)* oraz *Fujitsu Technology Solutions GmbH (C-459/11)*, *Hewlett – Packard GmbH (C-460/11)* przeciwko *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)* (Dz.Urz. UE C 225 z 3.08.2013, s. 9), pkt 75; wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie C-521/11, *Amazon.com International Sales Inc. i inni przeciwko Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte GmbH*, <http://curia.europa.eu>, nr CELEX 62011CJ051, pkt 23.

²⁰ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie *Padawan*, pkt 46, 48; wyrok w sprawie *Amazon*, pkt 24 i 25. W tym ostatnim punkcie Trybunał wyraźnie wywiódł, że „system ten umożliwia podmiotom zobowiązanym do zapłaty wliczenie kwoty opłaty licencyjnej za kopię na użytek prywatny do ceny udostępnienia tego sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania lub do ceny wyświadczonej usługi zwielokrotniania, dodając, że ciężar opłaty licencyjnej ponoszą ostatecznie użytkownicy prywatni płacący tę cenę, co jest zgodne z »właściwą równowagą«, którą należy ustanowić pomiędzy interesami podmiotów praw autorskich i użytkowników przedmiotów objętych ochroną”. Podobne stanowisko zostało zawarte w treści wcześniejszego wyroku w sprawie C-462/09 *Stichting de ThuisKopie* w pkt 28.

wo Unii szczegółowych warunków finansowania, pobierania oraz ustalania wysokości godziwej rekompensaty. Zauważono przy tym, że konieczne jest, aby godziwa rekompensata była obliczana na podstawie kryterium szkody wyrządzonej twórcom chronionych utworów, w następstwie wprowadzenia wyjątku możliwości wykonywania kopii na użytek prawny. Nakładanie opłat licencyjnych za kopię na użytek prywatny nie jest – jak wskazał Trybunał Sprawiedliwości – zgodne z prawem Unii. Opłata taka może być nakładana jedynie na nośniki, a ściślej mówiąc na ich producentów i importerów, jeśli mogą one być wykorzystywane przez osoby fizyczne do użytku prywatnego (osobistego)²¹.

W wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2011 roku *Stichting de ThuisKopie v. Opus Supplies Deutschland GmbH, M. van der Lee i H. van der Lee*, dokonując wykładni treści art. 5 ust. 2 lit. b przywoływanej dyrektywy 2001, zauważono, że przepisy dyrektywy 2001/29 w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, iż użytkownik końcowy, który dokonuje na użytek prywatny zwielokrotnienia chronionego dzieła, powinien co do zasady być uważany za dłużnika z tytułu godziwej rekompensaty, o której mowa w tymże ust. 2 lit. b. Jednakże przy uwzględnieniu praktycznych trudności dotyczących zidentyfikowania użytkowników prywatnych oraz zobowiązania ich do wynagrodzenia podmiotom praw autorskich wyrządzonej im przez nich szkody, państwom członkowskim wolno ustanawiać opłatę za kopię na użytek prywatny, obciążającą podmioty, które udostępniają użytkownikom końcowym sprzęt, urządzenia i nośniki zwielokrotniania cyfrowego, ponieważ podmioty te mają możliwość wliczenia kosztów tej opłaty do ceny płaconej przez użytkownika końcowego za owo udostępnienie. Podkreślono także, iż wspomniane przepisy nakładają na państwo członkowskie – które wprowadziło system opłaty za kopię na użytek prywatny obciążający producenta bądź importera nośników zwielokrotniania chronionych utworów i na którego terytorium powstaje szkoda ponoszona przez twórców na skutek używania ich chronionych utworów do celów prywatnych przez kupujących, którzy tam zamieszkują – obowiązek zagwarantowania, że twórcy ci otrzymają efektywnie godziwą rekompensatę, której celem jest wynagrodzenie tej szkody. W tym kontekście sama tylko okoliczność, że zawodowy sprzedawca sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania ma siedzibę w innym państwie członkowskim aniżeli państwo miejsca zamieszkania kupujących, nie ma wpływu na ten obowiązek osiągnięcia rezultatu. W przypadku braku możliwości zapewnienia pobrania godziwej rekompensaty od kupujących do sądu krajowego należy dokonanie takiej wykładni prawa krajowego, która umożliwi pobranie tej rekompensaty od dokonującego zawodowo sprzedaży dłużnika. Tak więc Trybunał Sprawiedliwości zaakceptował w tym orzeczeniu ustanawianie opłaty za kopię na użytek prywatny, obciążającej podmioty udostępniające osobom prywatnym, czyli użytkownikom końcowym, sprzęt, urządzenia i nośniki zwielokrotniania cyfrowego²².

²¹ *Padawan SL przeciwko Sociedad General de Autores y Editors de España (SGAE)*, C-467/08.

²² *C-462/09 Stichting de ThuisKopie przeciwko Opus Supplies Deutschland i inni* (Dz.Urz. UE C 232 z 6.08.2011, str. 7).

W wyroku z dnia 11 lipca 2013 roku w sprawie Amazon.com International Sales Inc. i inni przeciwko Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH przesądził, że państwo członkowskie, na którego terytorium zamieszkują użytkownicy końcowi, które umożliwiło w swoim prawie krajowym wykonywanie kopii na użytek prywatny, jest zobowiązane do zapewnienia, w ramach swoich kompetencji terytorialnych, skutecznego poboru godziwej rekompensaty, której przeznaczeniem jest naprawienie szkody poniesionej przez uprawnione podmioty, więc okoliczność, iż opłata przeznaczona na sfinansowanie tej rekompensaty została już uiszczona w innym państwie członkowskim, nie może być powoływana w celu uniknięcia zapłaty w pierwszym państwie członkowskim tej rekompensaty bądź opłaty przeznaczonej na jej sfinansowanie. W sprawie tej Trybunał potwierdził możliwość stosowania pod pewnymi warunkami domniemania, że nośniki zapisu sprzedawane podmiotom indywidualnym będą używane do celów prywatnych²³.

Polski Trybunał Konstytucyjny, badając zgodność z Konstytucją art. 105 ust. 2 p.a.p.p. oraz art. 20 ust. 1 pkt 2 i art. 20 ust. 4 i ust. 5 p.a.p.p., poddał wprawdzie kontroli konstytucyjnej jedynie treść art. 105 ust. 2 p.a.p.p., dochodząc do przekonania, że opłaty uregulowane w treści art. 2 p.a.p.p. stanowią

[...] nie tylko rekompensatę dla twórców, artystów, wykonawców czy wydawców, ale są również rezultatem tworzenia przez władzę państwową pewnego mechanizmu równowagi w sferze interesów gospodarczych i społecznych różnych grup społecznych, których działalność zawodowa jest związana z nowymi technikami, zwielokrotniającymi lub reprograficznymi, a także tych grup, których twórcza działalność zawodowa (w szerokim sensie) jest dotknięta bezpośrednio przez rozwój różnych technologii dotyczących reprografii, zwielokrotniania lub utrwalania utworów²⁴.

²³ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 11 lipca 2013 r. C – 521/11, zob. K. Klafkowska-Waśniowska, Glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości, LEX/L 2013. Trybunał wskazał, że rekompensata wynikająca z treści art. 5 ust. 2 lit. b dyrektywy 2001/29/WE ma stanowić wyrównanie szkody, jaka powstaje dla podmiotów uprawnionych w wyniku zwielokrotniania utworów lub ich części dla użytku prywatnego bez zgody takich podmiotów. Dodał, że sytuacja, w której np. połowę przychodów z tytułu tych opłat podlega wypłaceniu instytucjom społecznym i kulturalnym należy traktować jako pośrednią rekompensatę. Trybunał uznał, że obowiązkiem jest jedynie obliczenie tej rekompensaty na podstawie wyrządzonej szkody, ale nie ma wymogu wypłacania jej w gotówce w całości podmiotom uprawnionym. Tak więc przekazywanie części dochodu w ramach takiej pośredniej rekompensaty mieści się w granicach marginesu swobody pozostawionego państwom członkowskim.

²⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 października 2011 r., sygn. akt P 18/09, OTK ZU 2011, nr 8A, poz. 81; sentencja ogłoszona Dz.U. 2011, Nr 240, poz. 1435. W uzasadnieniu wyroku Trybunał wywiódł, że celem opłaty, o której mowa w art. 20 ust. 1 pkt 2 p.a.p.p. oraz związanego z nią roszczenia informacyjnego, określonego w art. 105 ust. 2 p.a.p.p., jest ochrona praw twórców, artystów wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców. Oznacza to, że wskazane wyżej ograniczenie wolności działalności gospodarczej w art. 105 ust. 2 p.a.p.p. nastąpiło ze względu na przesłankę materialnoprawną ograniczenia wolności działalności gospodarczej, wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji, a mianowicie ze względu na prawa innych osób. Przesłanka ta stanowi „ważny interes publiczny” ograniczenia wolności działalności gospodarczej. W celu ochrony praw osób wymienionych wyżej państwo ingeruje w stosunki gospodarcze, opar-

W judykaturze wątpliwości budziła możliwość żądania przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi informacji niezbędnych do określenia wysokości dochodzonych przez nią opłat określonych w art. 20 ust. 1 pkt 2 p.a.p.p. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 września 2009 r. stwierdził, że żądanie takie podlega rozpoznaniu w postępowaniu procesowym²⁵. We wcześniejszym wyroku z dnia 19 czerwca 2008 roku Sąd Najwyższy przesądził, że roszczenie o opłaty z tytułu sprzedaży urządzeń reprograficznych umożliwiających kopiowanie całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu przysługuje organizacjom zbiorowego zarządzania działającym na rzecz twórców lub wydawców, a nie twórcom lub wydawcom²⁶.

te w państwie demokratycznym na modelu gospodarki rynkowej, której filarami są w szczególności wolność działalności gospodarczej oraz własność prywatna. Konstrukcja normatywna opłaty, o której mowa w art. 20 ust. 1 p.a.p.p., oraz roszczenia informacyjnego określonego w art. 105 ust. 2 p.a.p.p., służącego egzekwowaniu opłat, jest wyrazem takiej ingerencji państwa w gospodarkę rynkową. Konieczność ingerencji wynika z tego, że z jednej strony chodzi o umożliwienie swobodnego korzystania z urządzeń reprograficznych i nośników, także w zakresie masowego kopiowania i utrwalania utworów naukowych czy artystycznych, a z drugiej strony – skoro nie jest możliwe finansowe „rozliczenie” z twórcami i wydawcami, z których dzieł się korzysta – ustawodawca uznał za potrzebne stworzenie dla nich pewnego mechanizmu rekompensaty w postaci opłat. Ten sposób ingerencji ustawodawcy zmierza, jak zauważył Trybunał, do kształtowania bardziej zrównoważonego funkcjonowania stosunków gospodarczych. Opłatami obciąża się producentów i importerów urządzeń reprograficznych i nośników, korzystających z masowej produkcji i rozpowszechniania tych urządzeń, ale finalnie obciążeni są nabywcy wspomnianych wyżej urządzeń. Trybunał zwraca w tym miejscu uwagę, że z art. 20 Konstytucji wynika model społecznej gospodarki rynkowej, która oprócz wolności działalności gospodarczej i własności prywatnej opiera się też na społecznej solidarności.

²⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2009 r., III CZP 57/09, OSNC 2010, z. 4, poz. 49. W uzasadnieniu wspomnianej uchwały Sąd Najwyższy stwierdził, że zasadniczym uprawnieniem przysługującym wyłącznie organizacji zbiorowego zarządzania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 22/08, OSNC-ZD, 2009, nr A, poz. 15) jest uzyskanie od producentów i importerów urządzeń reprograficznych świadczenia uregulowanego w art. 20 ust. 1 pkt 2 p.a.p.p. w postaci opłaty w wysokości nieprzekraczającej 3% kwoty należnej z tytułu sprzedaży tych urządzeń. Roszczenie informacyjne stanowi uprawnienie pomocnicze w ramach tego samego stosunku zobowiązaniowego, które skierowane do tych samych podmiotów zobowiązanych służy zapewnieniu realizacji uprawnienia zasadniczego; uzyskane informacje stanowią podstawę do ustalenia wysokości świadczenia przysługującego organizacji zbiorowego zarządzania bez względu na to, czy organizacja ta zamierza dochodzić opłat na drodze sądowej.

²⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 22/08, OSNC – ZD 2009, z. 1, poz. 15; „Monitor Prawniczy” 2009, nr 8, s. 440–442. W uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego podniesiono, że spowodowana rozwojem techniki szeroka dostępność środków reprograficznych stała się czynnikiem poważnie zagrażającym interesom majątkowym twórców i wydawców. Ustanawiając art. 20 ust. 2 pkt 2 p.a.p.p., ustawodawca uznał, zgodnie ze współczesnymi tendencjami, za konieczne nałożenie na przedsiębiorców, którzy zapewniają dostęp do urządzeń ułatwiających kopiowanie i tym samym przyczyniają się do wykorzystywania na dużą skalę utworów w ramach dozwolonego użytku osobistego, obowiązku cywilnoprawnego przekazywania części swych przychodów za pośrednictwem określonych organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi twórcom i wydawcom. Przewidziane w art. 20 ust. 1 pkt 2 p.a.p.p. opłaty na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania stanowią kompensatę uszczerbku doznawanego przez twórców i wydawców na skutek kopiowania w ramach dozwolonego użytku osobistego (art. 23 p.a.p.p.). Sąd Najwyższy stwierdził, powołując się na piśmiennictwo, że ustanowienie tych opłat koresponduje z wyrażoną w art. 35 p.a.p.p. normą, według której dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utwo-

W polskiej doktrynie prawa autorskiego, na tle rozwiązania przyjętego w art. 20 ust. 1 rozporządzenia toczy się dyskusja dotycząca charakteru i motywów wprowadzenia opłat reprograficznych. J. Bleszyński wskazuje, że twórca, którego utwory są kopiowane w ramach własnego użytku osobistego, nie ma roszczenia o wynagrodzenie w stosunku do kopiującego, jak również nie ma roszczenia o wypłatę wynagrodzenia do organizacji wskazanej jako uprawniona do inkasowania opłat na podstawie art. 20 p.a.p.p. Celem tych opłat jest kompensacja niezyskanego wynagrodzenia z tytułu kopiowania dla własnego użytku osobistego. Nie przesądza to jednak ani charakteru prawnego tych opłat, ani zasad ich podziału. Podział ten, jak podkreśla, nie może być dyktowany jedynie racjami polityki kulturalnej lub względami socjalnymi, a więc także liczebnością środowisk twórczych poszczególnych kategorii utworów będących przedmiotem kopiowania oraz sytuacją ekonomiczną członków tych środowisk. Autor ten podkreśla, że licencjonowanie i inkasowanie kopiowania przez punkty reprograficzne powinno odbywać się na zasadach zbiorowego zarządzania, za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, która uzyskała zezwolenie obejmujące zwielokrotnianie danej kategorii utworów. Wyraża przy tym pogląd, że nie jest objęte opłatami należnymi kopiowanie na własny użytek przez osoby prawne, w tym szkoły różnych typów²⁷. W późniejszych swoich wypowiedziach J. Bleszyński – analizując rolę organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi – stwierdził, że wykonują one określone zadania publiczne nałożone przez ustawę, których celem jest zachowanie równowagi interesów podmiotów uprawnionych do utworu i przedmiotów praw pokrewnych oraz korzystających z dóbr intelektualnych. Funkcji, jakie wykonują organizacje zbiorowego zarządzania, nie można sprowadzać do ochrony własności intelektualnej. Opłaty reprograficzne mają przy tym inny charakter prawny niż wynagrodzenie za korzystanie z utworu. Są to więc opłaty, które producenci i importerzy urządzeń reprograficznych mają obowiązek doliczyć do ceny sprzedawanych produktów i przekazać uprawnionej organizacji zbiorowego zarządzania²⁸. Autor ten wskazuje przy tym, że opłata jest

---

ru lub godzić w słuszne interesy twórcy. Oceniając art. 20 ust. 1 pkt 2 p.a.p.p. z punktu widzenia art. 31 ust. 3 i art. 64 Konstytucji – zdaniem Sądu Najwyższego – nie można więc uznać zawartego w nim rozwiązania za arbitralne, nieuzasadnione wartościami mogącymi w świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji usprawiedliwiać ustawowe ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw. Por. głosę aprobującą J. Bleszyńskiej-Wysockiej wskazującej, iż art. 20 p.a.p.p. nie korzysta z używanego na gruncie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych terminu wynagrodzenie, gdyż ten za-rezerwowany jest dla ekwiwalentu korzystania z konkretnego utworu na określonych polach eksploatacji lub za rozporządzenie autorskimi prawami majątkowymi. Autorka ta słusznie zauważyła, że wtórną rolę, „w sensie treści roszczeń wynikających z naruszenia autorskich praw majątkowych pełni tu odszkodowanie”. Por. J. Bleszyńska-Wysocka, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 22/08, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2010, nr 3, s. 30–35.

²⁷ J. Bleszyński, *Podział opłat od producentów i importerów urządzeń kopiujących*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2001, nr 12, s. 2.

²⁸ J. Bleszyński, *Komentarz do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 24 lutego 2009 r. w sprawie o sygn. akt I ACa 99/09 przedstawiającego Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne uzupełnione postanowieniem Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 15 kwietnia 2009 r.*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2009, nr 7, s. 14–32. Wypada zauważyć, że w niektórych pub-

dotądkiem do ceny obciążającym końcowego nabywcę i jest doliczana do należności płaconej przez nabywcę. W późniejszych rozważaniach J. Błęszyński zaakcentował, że przewidziane w art. 20 ust. 4 p.a.p.p. opłaty wykraczają poza prawo twórcy do utworu, a kompensowanie skutków prywatnego kopiowania następuje poza konstrukcją prawa podmiotowego do utworu, a więc prawo do udziału w podziale opłat nie jest częścią prawa autorskiego, podkreślając, że prawo do ściągania opłat nie przysługuje pojedynczym twórcom i nie jest emanacją podmiotowego prawa autorskiego, tylko polega na wykonywaniu określonych zadań publicznych²⁹.

Nieco odmienny pogląd wyrażają M. Kępiński i B. Kleban, stojąc na stanowisku, że opłaty określone w treści art. 20 p.a.p.p. „mają stanowić swego rodzaju wynagrodzenie za umniejszanie liczby kopii nabywanych egzemplarzy utworów i innych przedmiotów ochrony skutkiem ich zwielokrotnienia dla użytku osobistego”³⁰. Według J. Błęszyńskiej-Wysockiej, twórca, którego utwory są kopiowane w ramach własnego użytku osobistego, nie ma roszczenia o wynagrodzenie w stosunku do kopiującego, jak również nie ma roszczenia o wypłatę wynagrodzenia do organizacji wskazanej jako uprawniona do inkasowania opłat na podstawie art. 20 p.a.p.p. Uważa ona, że opłaty reprograficzne

[...] stanowią szczególną konstrukcję roszczenia cywilnoprawnego niezależnego od podmiotowego prawa twórców oraz prawa własności wydawców, zarówno co do konstrukcji tego prawa, podmiotów zobowiązanych do wnoszenia opłat i uprawnionych do ich dochodzenia oraz mechanizmu realizacji³¹.

W późniejszych rozważaniach autorka opowiada się za tym, iż opłaty reprograficzne pełnią funkcję kompensacyjną nie tylko w stosunku do twórców i odpowiednio do artystów wykonawców, ale także względem producentów (wydawców) egzemplarzy utworów³². W podobnym duchu wypowiada się J. Marcinkowska, wskazując, że art. 20 p.a.p.p. związany jest z „respektowaniem interesów majątkowych twórcy i ma służyć zmniejszeniu ponoszonych przez twórcę strat spowodowanych masową eksploatacją chronionych dóbr”³³.

Janusz Barta i Ryszard Markiewicz wskazują, że klauzulę generalną dozwołonego użytku (art. 35 p.a.p.p.) należy stosować tylko wówczas, gdy konkretna postać eksploatacji objęta dozwołonym użytkowaniem jest nietypowa albo gdy zakres eksploatacji utworu przybiera taki rozmiar, że dotychczasowe ramy przepisu ustanawiającego

---

likatorach artykuł J. Błęszyńskiego odnotowywany jest błędnie jako glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego. Zob. LEX Omega nr 102732.

²⁹ Tamże.

³⁰ M. Kępiński, B. Kleban [w:] J. Barta (red.), *Prawo autorskie. System prawa autorskiego*, t. 13, wyd. 3, s. 728.

³¹ J. Błęszyńska-Wysocka, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r.*, V CSK 22/08, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2010, nr 3, s. 30–36.

³² J. Błęszyńska-Wysocka, *Pojęcie importera w świetle art. 20 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2013, nr 9, s. 1–16.

³³ J. Marcinkowska, *Dozwołony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia*, „Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ” 2004, nr 87, s. 229.

dozwolony użytek (osobisty lub publiczny) okazują się zbyt szerokie i konieczna staje się jego swoista korekta za pomocą art. 35 p.a.p.p. Argument ten – jak stwierdzają – nie może jednak odnosić się do kopiowania, kserowania prowadzonego dla użytku osobistego. Bardzo mocno podkreślają przy tym, że ustawodawca nie określił górnego limitu kopiowanych z książki stron. W tej sytuacji uznał, że nie jest bezprawne kserowanie na własne potrzeby „nawet całego podręcznika, całego numeru czasopisma czy całej encyklopedii”³⁴.

Wskazuje się także w literaturze, iż prawo do wynagrodzenia, określone w art. 20 bądź art. 20¹ p.a.p.p., nie wynika z jakiegokolwiek stosunku prawnego między uprawnionymi a podmiotami zobowiązanymi do wnoszenia opłat, a więc w rezultacie nie ma podstaw, aby organizacja zbiorowego zarządzania mogła wystąpić z roszczeniem opartym na treści art. 79 z roszczeniem przeciwko podmiotom zobowiązanym³⁵.

M. Czajkowska-Dąbrowska wyraża pogląd, iż opłaty od aparatury utrwalającej i czystych nośników stanowią rekompensatę „za straty ponoszone przez środowiska twórcze wskutek dozwolonego użytku osobistego polegającego na zwielokrotnianiu utworów”³⁶. Podkreśliła ona, że próbą wyrównania uszczerbku, jaki ponoszą twórcy, stał się obowiązek wnoszenia opłat od aparatury służącej do utrwalania utworów w zakresie użytku osobistego oraz od czystych nośników. Autorka ta wskazuje, że charakter tych opłat nie był oczywisty, podnosząc, że można mieć wątpliwości co do tego, czy mieszczą się one w ramach podmiotowego prawa autorskiego czy przybierają postać daniny publicznej. Przypomina, że w momencie uchwalenia porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej³⁷ „przynależność tych opłat do sfery prawa autorskiego wcale nie była oczywista, co zrodziło opór przed stosowaniem do nich zasady asymilacji”. Zdaniem M. Czajkowskiej-Dąbrowskiej, E. Traple opłaty reprograficzne uznała za formę wynagrodzenia autorskiego³⁸.

³⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Nieporozumienia wokół reprografii*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 11, s. 15. W treści artykułu stwierdzono, że zwielokrotnienie utworu w ramach dozwolonego użytku osobistego może być wykonywane przez osobę trzecią, a więc również przez punkt kserograficzny. Nie oznacza to jednak zalegalizowania praktyki polegającej na prowadzeniu przez punkty kserograficzne podręcznych zbiorów książek do kserowania. Dla tego rodzaju działalności – jak stwierdzają wspomniani autorzy – niezbędne byłoby uzyskanie przez punkt kserograficzny czy jednostkę organizacyjną, w której strukturze taki punkt funkcjonuje, statusu biblioteki. Dodać należy – uzupełniając ten wywód – że nie oznacza to także, iż punkt kserograficzny, działający np. przy wyższej uczelni, może oferować do sprzedaży studentom egzemplarze wcześniej wykonanych kopii podręczników czy skryptów nieosiąganych na rynku, a poszukiwanych przez studentów.

³⁵ A. Nowak-Gruca, *Prawo do wynagrodzenia. Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Warszawa 2013, s. 177.

³⁶ M. Czajkowska-Dąbrowska, *Opłaty reprograficzne – osobliwości konstrukcji, dylematy praktyki* [w:] K. Ślęzak (red.), „Studia i analizy Sądu Najwyższego”, t. VI, Warszawa 2012, s. 153–154.

³⁷ Dz.U. 1996, Nr 32, poz. 143.

³⁸ E. Traple [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkański, R. Markiewicz, E. Traple, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, wyd. 1, Warszawa 1995, s. 163. M. Czajkowska-Dąbrowska wskazuje, że stanowisko to podzielił następnie J. Szczotka [w:]

W zakresie objętym niniejszymi rozważaniami warto zwrócić także uwagę na problem charakteru organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionych z mocy rozporządzenia do pobierania i podziału opłat od urzędzeń oraz nośników, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie określenia kategorii urzędzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urzędzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów³⁹. Należy zauważyć, że organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi są stowarzyszenia zrzeszające twórców, artystów, wykonawców, producentów lub organizacje radiowe albo telewizyjne, których statutowym zadaniem jest zbiorowe zarządzanie i ochrona powierzonych im praw autorskich lub praw pokrewnych oraz wykonywanie uprawnień wynikających z ustawy. Do organizacji tych generalnie stosuje się przepisy prawa o stowarzyszeniach, z wyjątkami przewidzianymi przez ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych, przy czym podjęcie przez organizację działalności określonej w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, czyli zarządzania wspomnianymi prawami, wymaga zezwolenia ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Zezwolenia takiego minister może udzielić organizacjom, które dają rękojmię należytego zarządzania powierzonymi prawami. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych w treści art. 104 szczegółowo reguluje obowiązki wspomnianych organizacji. Warto jednak zauważyć, że samo pojęcie zbiorowego zarządzania nie jest w ustawie bliżej zdefiniowane. Próbę jego kategoryzacji podjęła w doktrynie E. Traple⁴⁰. Jednym z najważniejszych zadań jest niewątpliwie pobieranie opłat reprograficznych, o jakich mowa w treści art. 20 p.a.p.p. Problem statusu prawnego wspomnianych organizacji wybiega niewątpliwie poza zakres niniejszych rozważań. Wypada jednak zauważyć, że ustawodawca wyposażył je w prawo domagania się udzielania informacji oraz żądania udostępniania dokumentów niezbędnych do określenia wysokości dochodzonych przez nie wynagrodzeń i opłat. Warto także zauważyć, że zbiorowe zarządzanie prawami może nastąpić dopiero w przypadku, gdy sami zainteresowani powierzyli w tym celu swoje prawa organizacji zbiorowego zarządzania, a także w sytuacji, gdy ustawodawca doszedł do przekonania, że wykony-

---

M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu*, Bydgoszcz 2006, s. 72.

³⁹ Dz.U. 2003, Nr 105, poz. 991, zm. Dz.U. 2008, Nr 235, poz. 1599 i Dz.U. 2011, Nr 105, poz. 616.

⁴⁰ E. Traple [w:] J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Cwiąkański, R. Markiewicz, E. Traple, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim...*, s. 612–614. W literaturze podnosi się także, iż celem zbiorowego zarządzania jest uczynienie ochrony praw autorskich efektywną, a jednocześnie umożliwienie użytkownikom dostępu do twórczości na racjonalnych warunkach. Podkreślono przy tym, że właśnie dlatego ustawodawca zdecydował się w obowiązującym prawie na uregulowanie statusu organizacji zbiorowego zarządzania, w tym nadanie im szeregu uprawnień ułatwiających wykonywanie zadań. Jednocześnie, jak zauważa się, przepisy prawa autorskiego nakładają na te organizacje wiele obowiązków, a także poddają wykonywanie zbiorowego zarządu rygorystycznemu nadzorowi. Zob. M. Błęszyńska-Przybylska, *Zbiorowe zarządzanie w świetle najnowszej orzecznictwa Sądu Najwyższego*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2013, nr 6, s. 1–16.

wanie indywidualnie uprawnień autorskich jest niemożliwe lub zbyt utrudnione. Zależy to w odniesieniu do art. 20 p.a.p.⁴¹.

W literaturze podnosi się niekiedy problem, czy organizacje zbiorowego zarządzania są przedsiębiorstwami, co wydaje się istotne, zwłaszcza w aspekcie ustawodawstwa antymonopolowego⁴². W literaturze stwierdza się, iż organizacje zbiorowego zarządzania można traktować jako przedsiębiorców, chociaż prowadzą one działalność zarobkową tylko w szerokim tego słowa znaczeniu⁴³. W decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 16 lipca 2004 roku stwierdzono, że nie można ze względu na istniejący system ochrony w ramach zbiorowego zarządu wyłączać z niego poszczególnych utworów lub zastrzegać konieczności kontaktowania się organizacji zbiorowego zarządzania z danym twórcą w celu indywidualnego ustalania warunków licencji utworów będących już w zbiorowym zarządzie⁴⁴. W tym stanie rzeczy organizacja zbiorowego zarządzania nie może wymagać przeniesienia na nią praw do wszystkich utworów danej kategorii na określonym polu eksploatacji. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów rozpatrujący tę sprawę dodatkowo skonstatował, że praktyka ZAIKS uniemożliwiająca twórcom powierzanie zbiorowego zarządu na poszczególnych polach eksploatacji różnym orga-

⁴¹ W judykaturze podkreśla się, że organizacja zbiorowego zarządzania, działająca w formie stowarzyszenia, może prowadzić dwa rodzaje działalności: statutową i gospodarczą. W odniesieniu do drugiej z nich, prowadzonej według reguł określonych w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej i ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym, może być uznana za przedsiębiorcę. Nie daje to podstaw do uznania, że sprawa dotycząca roszczeń związanych z ochroną autorskich praw majątkowych twórców może być traktowana jako sprawa gospodarcza w rozumieniu art. 4791 k.p.c. Istotne znaczenie dla określenia charakteru tej sprawy zarówno w odniesieniu do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, jak i prawa cywilnego, związanych z terminami przedawnienia roszczeń, ma to, że powód reprezentuje prawa twórców, a wywodzone z nich roszczenia nie należą do zakresu przewidzianego wymienionym przepisem. Sąd Najwyższy stwierdził, że nie ma podstaw do pozostawienia poza zakresem art. 105 ust. 2 p.a.p.p. informacji dotyczących faktu korzystania z określonych utworów. Szeroko rozumiana ochrona praw twórców, która była przyczyną wprowadzenia tego uregulowania, stałaby się iluzoryczna, gdyby organizację pozbawiono możliwości pozyskania wiedzy co do rzeczywistego zakresu korzystania przez zobowiązanego z chronionych przez nią utworów, w tym również wskazania na nich. Niezbędne do określenia wysokości wynagrodzeń są informacje i dokumenty, wskazujące, czy i w jakim okresie pozwany korzystał z utworów bez zezwolenia uprawnionego, a zatem dotyczą prawa do takiego wynagrodzenia, jak i jego rozmiaru. Opisany charakter roszczenia informacyjnego jako wynikającego z materialnoprawnej konstrukcji stosunku zobowiązaniowego wskazuje na to, że organizacja zbiorowego zarządzania powinna wykazać istnienie zobowiązania po stronie pożywanego w postaci naruszenia praw objętych jej ochroną i zarządzaniem, wynikającym z udzielonego zezwolenia. Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2011 r., III CSK 30/11, LEX nr 1129116.

⁴² Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., sygn. akt III SK 16/07; wyrok Sądu Wojewódzkiego – Sądu Antymonopolowego w Warszawie z dnia 20 grudnia 1995 r., sygn. akt XVII Amr 49/95. Por. także W. Machała, *Ustawa antymonopolowa a wykonywanie praw autorskich*, „Monitor Prawniczy” 1997, nr 7, s. 266.

⁴³ M. Kępiński, B. Kleban, *Działalność organizacji zbiorowego zarządzania w świetle prawa konkurencji* [w:] J. Barta (red.), *Prawo autorskie. System prawa...*, s. 760–767.

⁴⁴ Decyzja Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 16 lipca 2004 r., sygn. akt RWA – 21/204, Dz.Urz. UOKiK, Nr 4, poz. 320.

nizacjom tym samym blokuje ukształtowanie się konkurencji na rynku zbiorowego zarządu prawami autorskimi między takimi organizacjami⁴⁵. W literaturze podnosi się jednak, że kwalifikowanie twórcy jako przedsiębiorcy jest wątpliwe, gdyż twórca może stać się przedsiębiorcą jedynie wówczas, gdy występuje na rynku usług audio-wizualnych, a nie dotyczy to jego relacji z organizacjami zbiorowego zarządzania⁴⁶.

Ściągane przez organizacje zbiorowego zarządzania opłaty reprograficzne niewątpliwie stanowią jeden z elementów zarządzania kulturą. Z faktu ich pobierania, o dziwo, lepiej zdają sobie sprawę twórcy utworów muzycznych, słowno-muzycznych, niż pisarze oraz w szczególności uczeni prowadzący zwłaszcza badania w zakresie nauk humanistycznych i społecznych, a przecież właśnie oni najczęściej stają się ofiarami coraz powszechniejszego kserowania tekstów naukowych, w tym zwłaszcza podręczników. Brak odpowiedniej świadomości prawnej, brak wiedzy o tym, że powinni powierzyć wykonywanie swoich praw organizacjom zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, powoduje, iż w praktyce pozbawiają się możliwości dochodzenia należnych im pieniędzy z tytułu opłat za kserowanie ich prac naukowych.

Bibliografia

- Barta J. (red.), *Prawo autorskie. System prawa prywatnego*, t. 13, wyd. 3., Warszawa 2013, s. 525–526.
- Barta J. (red.), *Prawo autorskie. System prawa autorskiego*, t. 13, wyd. 3, s. 728.
- Barta J., Markiewicz R. (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, 5. wyd., Warszawa 2011, s. 239.
- Barta J., Markiewicz R., *Nieporozumienie wokół reprografii*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 11, s. 15.
- Barta J., Markiewicz R., *Dla tych, którzy żyją z cudzych tekstów*, „Rzeczpospolita” 1996, nr 11, s. 20.
- Barta J., Markiewicz R., *Dozwolony użytek: antologie i wypisy*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 2009, nr 2, s. 5–21.
- Barta J., Markiewicz R., *Internet a prawo*, Kraków 1998, s. 128–129.
- Barta J., Markiewicz J., *Nieporozumienia wokół reprografii*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 11, s. 15.
- Barta J., Czajkowska-Dąbrowska M., Ćwiąkalski Z., Markiewicz R., Traple E., *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, wyd. 1, Warszawa 1995, s. 163.
- Błęszyński J., *Podział opłat od producentów i importerów urządzeń kopiujących*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2001, nr 12, s. 2.
- Błęszyński J., *Komentarz do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 24 lutego 2009 r. w sprawie o sygn. akt I ACa 99/09 przedstawiającego Trybunałowi Konstytucyjnemu pyta-*

⁴⁵ Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 9 stycznia 2006 r., sygn. akt XVII Ama 84/04, Dz. Urz. UOKiK, Nr 2, poz. 27.

⁴⁶ Zob. J. Błęszyński, *Prawo autorskie a prawo konkurencji* [w:] K. Lewandowski (red.), *Prawo autorskie a prawo konkurencji*, Poznań 2009, s. 29 i n. Zob. także tenże [w:] K. Riesenhuber, *Wahrnehmungsrecht in Polen. Deutschland und Europe*, Berlin 2006, s. 120–121 oraz 128–129; tenże, *Czy rzeczywiście organizacje zbiorowego zarządzania są przedsiębiorcami?*, „Rzeczpospolita” 2008, nr 10, s. 10.

- nie prawne uzupełnione postanowieniem Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 15 kwietnia 2009 r., „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2009, nr 7, s. 14–32.
- Błęszyńska-Wysocka J., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r.*, V CSK 22/08, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2010, nr 3, s. 30–36.
- Błęszyńska-Wysocka J., *Pojęcie importera w świetle art. 20 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2013, nr 9, s. 1–16.
- Błęszyńska-Przybylska M., *Zbiorowe zarządzanie w świetle najnowszych orzecznictwa Sądu Najwyższego*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2013, nr 6, s. 1–16.
- Czajkowska-Dąbrowska M., *Opłaty reprograficzne – osobliwości konstrukcji, dylematy praktyki* [w:] K. Ślęzak (red.), „Studia i analizy Sądu Najwyższego”, t. VI, Warszawa 2012, s. 153–154.
- Kępiński M., Kleban B., *Działalność organizacji zbiorowego zarządzania w świetle prawa konkurencji* [w:] J. Barta (red.), *Prawo autorskie. System prawa...*, s. 760–767.
- Kolczyński J., *Co wolno, czego nie wolno?*, „Rzeczpospolita” 2002, nr 11, s. 18.
- Lewandowski K. (red.), *Prawo autorskie a prawo konkurencji*, Poznań 2009, s. 29 i n.
- Marcinkowska J., *Dozwolony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia*, „Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ” 2004, nr 87, s. 229.
- Nowak-Gruca A., *Prawo do wynagrodzenia. Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Warszawa 2013, s. 177.
- Poźniak-Niedzielska M., Szczotka J., Mozgawa M., *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu*, Bydgoszcz 2006, s. 72.
- Riesenhuber K., *Wahrnehmungsrecht in Polen. Deutschland und Europe*, Berlin 2006, s. 120–121 oraz 128–129; tenże, *Czy rzeczywiście organizacje zbiorowego zarządzania są przedsiębiorcami?*, „Rzeczpospolita” 2008, nr 10, s. 10.
- Siewicz K., *Propozycja nowelizacji prawa autorskiego w zakresie działalności bibliotek*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 2013, nr 4, s. 54–69.